

Περιγραφή διδακτικής πρότασης με τη χρήση εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας

Δημήτριος Σταφίδας

ΠΕ70, Διδάσκων ΑΣΠΑΙΤΕ Πάτρας, MEd, MSc, PhDc ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστημίου Πατρών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι υπάρχουσες διδακτικές προτάσεις για την αξιοποίηση εργαλείων γλωσσικής τεχνολογίας στο μάθημα της Γλώσσας σε μαθητές Δημοτικού Σχολείου είναι λιγιστές. Στην παρούσα διδακτική πρόταση προσεγγίζονται οι έννοιες των λέξεων μετανάστης και πρόσφυγας και επιχειρείται η εννοιολογική τους διάκριση. Η λανθασμένη χρήση των όρων αυτών στην ελληνική κοινωνία οδηγεί σε παρανοήσεις. Το διδακτικό σενάριο εφαρμόστηκε σε ΣΤ' τάξη Δημοτικού Σχολείου της Πάτρας στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας και διήρκεσε 6 διδακτικές ώρες. Συμμετείχαν 12 μαθητές και μαθήτριες που είχαν μόνο βασικές προϋπάρχουσες γνώσεις από ανάλογο σώμα κειμένων για την ελληνική γλώσσα. Χρησιμοποιήθηκαν συνοδευτικά 3 φύλλα εργασίας και η διδασκαλία έγινε στο εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου. Η συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα ήταν διαρκώς ενεργή και το ενδιαφέρον τους ήταν εντυπωσιακό. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε κέντρισε το ενδιαφέρον των μαθητών και περιηγήθηκαν σε αυτό με ανακαλυπτική διάθεση. Οι στόχοι του σεναρίου επιτεύχθηκαν και αυτό φάνηκε τόσο κατά τη διάρκεια εφαρμογής του, όσο και από τις δραστηριότητες αξιολόγησης και την αυτοαξιολόγηση των ίδιων των μαθητών. Τα τελικά κείμενα που παράχθηκαν ήταν αρκετά ικανοποιητικά.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: πρόσφυγες, μετανάστες. Δημοτικό, σώμα κειμένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διδακτική πρόταση αφορά στην εννοιολογική διάκριση μεταξύ των λέξεων πρόσφυγας και μετανάστης και την ορθή χρήση αυτών σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις με τη βοήθεια σωμάτων κειμένων. Απευθύνεται σε μαθητές ΣΤ' τάξης Δημοτικού Σχολείου και γίνεται χρήση του εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας ΣΝΕΚ. Το εργαλείο αυτό προσφέρεται για διερεύνηση και επιτρέπει στους μαθητές να μεταβαίνουν από λέξεις σε προτάσεις, συμφραστικούς πίνακες και αυθεντικά κείμενα. Είναι προσβάσιμο δωρεάν και φιλικό προς τον χρήστη. Η πρωτοτυπία του σεναρίου έγκειται στο γεγονός ότι δεν παρουσιάζει ένα γλωσσικό φαινόμενο με τον παραδοσιακό τρόπο που συνηθίζεται σε μια συμβατική διδασκαλία αλλά εντάσσει ένα εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας με πολλές προσφερόμενες δυνατότητες. Η γνώση προσεγγίζεται μέσω διερεύνησης και ως διερευνητικό εργαλείο της Νέας Ελληνικής Γλώσσας νοείται και το ΣΝΕΚ. Επιπλέον, δεν υπάρχουν πολλά παρόμοια σενάρια με χρήση σωμάτων κειμένων για μαθητές Δημοτικού.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το θεωρητικό πλαίσιο του σεναρίου αξιοποιεί ιδιαίτερα τις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες της μάθησης και ειδικότερα τη θεωρία του «κοινωνικού συνεποικοδομισμού», καθώς η μάθηση συσχετίζεται με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον και είναι αποτέλεσμα κοινωνικής αλληλεπίδρασης και συμμετοχής σε ομάδες. Δίνεται επομένως έμφαση στην ανακάλυψη, τη διερεύνηση, τη συνεργασία και την εργασία σε ομάδες. Αρχικά καθορίζονται οι δυσκολίες και οι πιθανές παρανοήσεις των μαθητών και καθορίζονται οι στόχοι της διδασκαλίας, οι οποίοι συνδέονται άμεσα με την αποφυγή των πιθανών παρανοήσεων και την υπέρβαση των εμποδίων των μαθητών. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ρόλος διευκολυντή και καθοδηγητή. Ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή όλων των μαθητών και εποπτεύει τις ομάδες και τα ζεύγη εργασίας. Οι μαθητές διερευνούν και ανακαλύπτουν αυτόνομα το εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Προς μελέτη διδακτικό αντικείμενο

Τίτλος: Η εννοιολογική διάκριση μεταξύ των λέξεων *πρόσφυγας* και *μετανάστης* και η ορθή χρήση αυτών σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις με τη βοήθεια σωμάτων κειμένων

Εκτιμώμενη διάρκεια υλοποίησης: 6 διδακτικές ώρες

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Γλώσσα, ΤΠΕ

Συμμετέχοντες: 12 μαθητές και μαθήτριες Στ' τάξης Δημοτικού Σχολείου του Ν. Αχαΐας

Χώρος εφαρμογής: Αίθουσα Πληροφορικής του Δημοτικού Σχολείου, για να έχουν οι μαθητές πρόσβαση στις ΤΠΕ μέσω των υπολογιστών και σύνδεση με το διαδίκτυο. Θα αξιοποιηθεί το τοπικό δίκτυο των υπολογιστών και ο κάθε υπολογιστής θα έχει στην επιφάνεια εργασίας του ένα φάκελο με το απαιτούμενο υλικό και τα ηλεκτρονικά φύλλα εργασίας, τα οποία παράλληλα θα εκτυπωθούν και θα δοθούν στους μαθητές. Η συμπλήρωση των φύλλων εργασίας μπορεί να γίνει και ηλεκτρονικά για να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες των Νέων Τεχνολογιών και να υπάρχει δυνατότητα αναθεωρήσεων, εφόσον οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι.

Το διδακτικό αντικείμενο του παρόντος σεναρίου είναι η εννοιολογική διάκριση μεταξύ των λέξεων *πρόσφυγας* και *μετανάστης* και η ορθή χρήση αυτών σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις. Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο έχει δομηθεί, για να εφαρμοστεί σε μαθητές ΣΤ' τάξης Δημοτικού Σχολείου, καθώς οι θεματικές της μετανάστευσης και της προσφυγιάς αποτελούν μέρος της διδακτέας ύλης της τάξης αυτής στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας ΣΤ' τάξης (ενότητα 6 - βιβλίο μαθητή) και του Ανθολογίου Λογοτεχνικών Κειμένων (Ε' & ΣΤ' Δημοτικού). Ειδικότερα σχετίζεται με το απόσπασμα του Ανθολογίου με τίτλο *πρόσφυγες* (σελ. 206-210) από το βιβλίο *Μέσα στις φλόγες* της Διδώς Σωτηρίου.

Υπάρχει συμβατότητα με το ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα, καθότι το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της ελληνικής γλώσσας αναφέρεται στην εξοικείωση των μαθητών με την τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών, έτσι ώστε να αποκτήσουν ευχέρεια πρόσβασης στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του διαδικτύου και των πολυμέσων και στην ικανότητά τους να επεξεργάζονται στοιχειωδώς κείμενα σε Η/Υ (ΥΠΕΠΘ/Π.Ι. 2003α: 18) καθώς και στην αξιολόγηση της πληροφορίας (ό.π.: 39-40). Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Πληροφορικής αναφέρεται «στην επίδραση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (...) στη γλώσσα» (ΥΠΕΠΘ/Π.Ι. 2003β: 426) και «στην απόκτηση δεξιοτήτων συλλογής, επιλογής, ανάλυσης και αξιολόγησης πληροφοριών από διάφορες πηγές (ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες, ηλεκτρονικά λεξικά, παγκόσμιος ιστός – www κ.ά.) με σκοπό την αξιοποίησή τους για τη δημιουργία ατομικών ή ομαδικών – συνθετικών εργασιών».

Προαπαιτούμενες και πρότερες γνώσεις μαθητών

Οι μαθητές έχουν βασικές γνώσεις σχετικά με άλλο αντίστοιχο εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας, που ωστόσο, δεν παρέχει την ποικιλία δυνατοτήτων που προσφέρει το ΣΝΕΚ. Αναμένεται να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν τα στοιχειώδη εργαλεία της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, όπως αναζήτηση λεκτικών τύπων, εύρεση συχνότητας εμφάνισης λέξεων, κλιτών τύπων, πληροφοριών μορφολογικής περιγραφής, συμπραστικών πινάκων, προβολή σε επίπεδο πρότασης, παραγράφου ή ολόκληρου του άρθρου στο οποίο εμφανίζεται το συγκεκριμένο λήμμα, κ.ά. Σε περίπτωση που υπάρξουν δυσκολίες στη χρήση του ΣΝΕΚ, τότε είτε μέσω συνεργατικής μάθησης είτε μέσω του κατευθυντικού ρόλου του εκπαιδευτικού, θα ξεπεραστούν τα όποια μικρά εμπόδια. Το σενάριο είναι κατάλληλο για το επίπεδο γνώσεων των μαθητών και αυτοί αναμένεται να είναι σε θέση να το υλοποιήσουν με την υποστηρικτική καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.

Τίτλος: Η εννοιολογική διάκριση μεταξύ των λέξεων *πρόσφυγας* και *μετανάστης* και η ορθή χρήση αυτών σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις με τη βοήθεια σωμάτων κειμένων

Διδακτικός μετασχηματισμός

Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε πρόσφυγες και μετανάστες, έχει δεχθεί κριτική στη σύγχρονη βιβλιογραφία και κοινωνία. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αυξανόμενη σύγχυση στην κοινή γνώμη σχετικά με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, που εν μέρει οφείλεται στο ότι και οι δύο κατηγορίες χρησιμοποιούν πλέον τις ίδιες οδούς και τα ίδια μέσα για να μετακινηθούν από τη μία χώρα στην άλλη. Η διάκριση των όρων αυτών δεν είναι, επομένως, πάντα σαφής. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία οι δύο όροι έχουν διακριτά και διαφορετικά νοήματα και συγγέοντάς τους δημιουργούνται προβλήματα και για τους δύο πληθυσμούς. *Πρόσφυγες* είναι άτομα τα οποία διαφεύγουν από ένοπλες συρράξεις ή διώξεις και αναζητούν ασφάλεια σε γειτονικές χώρες. Πρόκειται για ανθρώπους στους οποίους η άρνηση ασύλου έχει πιθανότατα θανάσιμες συνέπειες και προστατεύονται από το διεθνές

δίκαιο. Οι μετανάστες επιλέγουν να μετακινηθούν, όχι εξαιτίας κάποιας άμεσης απειλής δίωξης ή θανάτου, αλλά κυρίως για να βελτιώσουν τη ζωή τους αναζητώντας καλύτερες εργασιακές συνθήκες ή, σε κάποιες περιπτώσεις, για να ενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους που βρίσκονται ήδη στο εξωτερικό, όπως επίσης για εκπαιδευτικούς ή άλλους λόγους. Σε αντίθεση με τους πρόσφυγες που δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους με ασφάλεια, οι μετανάστες δεν αντιμετωπίζουν αντίστοιχο εμπόδιο στην επιστροφή τους.

Καθότι αυτοί οι ορισμοί είναι πιο κοντά στις μαθησιακές ικανότητες και ανάγκες των μαθητών της ΣΤ΄ τάξης και μιας και το θέμα αυτό αποτελεί διδακτέα ύλη των Ε΄ & ΣΤ΄ τάξεων Δημοτικού Σχολείου στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας, θα μετατραπεί σε διδαγθείσα ύλη. Σε αυτό θα συμβάλλουν επιπρόσθετα το Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων (Ε΄ & ΣΤ΄ Δημοτικού), τα φύλλα εργασίας του παραχθέντος σεναρίου και φυσικά το εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας ΣΝΕΚ (Σώμα Νεοελληνικών Κειμένων του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας).

ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Πρότερες ιδέες και αναπαραστάσεις των μαθητών

Οι μαθητές της ΣΤ΄ τάξης έχουν οπωσδήποτε αναπαραστάσεις από την καθημερινότητά τους που σχετίζονται με τις έννοιες πρόσφυγας και μετανάστης. Είναι σχεδόν καθημερινή η προβολή σχετικών θεμάτων στα ΜΜΕ, λόγω του επίκαιρου φαινομένου των προσφυγικών ροών στη χώρα μας. Αυτό θα αποτελέσει και την βασική πηγή των πρότερων γνώσεών τους για τις έννοιες αυτές.

Η λανθασμένη χρήση των όρων πρόσφυγας και μετανάστης από τα ΜΜΕ, μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές σε σύγχυση και λανθασμένες αναπαραστάσεις σχετικά με την ετυμολογία τους. Ενδέχεται, δηλαδή, να χρησιμοποιούνται ως ισότιμοι, αν και δεν είναι. Σύμφωνα με έρευνες εξάλλου, <<οι περισσότεροι μαθητές της χώρας, στο άκουσμα της λέξης μετανάστης, έχουν κατά βάση σκέψεις με αρνητική χροιά και αναφέρονται σε μεγαλύτερο βαθμό στους πρόσφυγες και, στη συνέχεια, στους μετανάστες που έρχονται στην Ελλάδα για εύρεση εργασίας. Πέρα από το γεγονός ότι οι αναφορές με θετική κατεύθυνση είναι ελάχιστες, αξίζει να σημειωθεί ότι οι αρνητικές αναφορές σχετίζονται περισσότερο με τις πολιτισμικές διαφορές των μεταναστών και την υποτιθέμενη «κατωτερότητά» τους και λιγότερο με τις κακουχίες που σε μεγάλο βαθμό βιώνουν>> (Κυρατζοπούλου, 2019).

Γνωστικές παρανοήσεις, πιθανά λάθη και τρόποι αντιμετώπισής τους

Παρακάτω παρουσιάζονται οι πιθανότερες γνωστικές δυσκολίες και παρανοήσεις που αναμένεται να αντιμετωπίσουν οι μαθητές. Παράλληλα παρατίθεται κι ένας ενδεικτικός τρόπος αντιμετώπισής τους:

α) Όταν ζητηθεί από τους μαθητές διάκριση των λημμάτων πρόσφυγας και μετανάστης, ενδέχεται η διάκριση αυτή να δυσκολέψει τους μαθητές ή/και να είναι λανθασμένη. Αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί, προτρέποντας τους μαθητές να αναζητήσουν τις λέξεις αυτές στο σχολικό λεξικό για τις τάξεις Δ΄ - ΣΤ΄ και να εντοπίσουν εκεί τα λήμματα *πρόσφυγας* και *μετανάστης*.

β) Δεδομένου ότι τα παραπάνω λήμματα δεν περιλαμβάνονται και τα δύο στο σχολικό λεξικό για τις τάξεις Δ΄ - ΣΤ΄, αναμένουμε οι μαθητές να αναγκαστούν να καταφύγουν σε άλλες προσφερόμενες λύσεις, όπως το διαδίκτυο και τα ηλεκτρονικά λεξικά. Στο σημείο αυτό θα γίνει αναφορά σε υπάρχοντα ηλεκτρονικά λεξικά και εκ νέου αναζήτηση των λημμάτων. Ωστόσο, σε αυτά δε διαφαίνεται η χρήση των λημμάτων σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις, οπότε θα αναφερθούμε στην αναγκαιότητα ύπαρξης των σωματών κειμένων, ως πληρέστερα εργαλεία παροχής ετυμολογίας.

Το σενάριο αυτό φιλοδοξεί κατά κύριο λόγο να αντιμετωπίσει τον διαχωρισμό της έννοιας των λέξεων *πρόσφυγας* και *μετανάστης* σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας, των οποίων η ετυμολογία είναι δυσδιάκριτη σε μαθητές ηλικίας 11-12 ετών.

Στόχοι εκπαιδευτικού σεναρίου

Οι στόχοι του σεναρίου ταξινομούνται ως προς: α) το γνωστικό αντικείμενο, β) τη χρήση των ΤΠΕ και γ) τη μαθησιακή διαδικασία.

Γνωστικοί στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- να διακρίνουν την έννοια του πρόσφυγα και του μετανάστη
- να αντιληφθούν την εννοιολογική διαφορά των δύο λέξεων
- να είναι σε θέση να τις χρησιμοποιούν σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και κειμενικά είδη
- να δημιουργούν κείμενα σε ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις και κοινωνικές πρακτικές, εντός και εκτός σχολείου, αξιοποιώντας τη νέα κειμενικότητα των ΤΠΕ και νέο λεξιλόγιο

Τεχνολογικοί στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- να αναπτύξουν δεξιότητες αναζήτησης και αξιολόγησης των πληροφοριών από το διαδίκτυο
- να συνειδητοποιήσουν ότι οι ΤΠΕ αυξάνουν τους σημειωτικούς πόρους και εμπλουτίζουν τη διδασκαλία και τη μάθηση
- να αξιοποιήσουν τα ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα ως μέσα πρακτικής γραμματισμού για γράψιμο, διάβασμα και επικοινωνία (ψηφιακός γραμματισμός)
- να δημιουργήσουν με τα κατάλληλα ηλεκτρονικά προγράμματα (π.χ. πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου) σημειώσεις, υπερκείμενα και υβριδικά κείμενα

Παιδαγωγικοί – μαθησιακοί στόχοι

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- να κατανοήσουν ότι η χρήση της γλώσσας είναι μια αέναη διαδικασία έρευνας και εξάσκησης εντός ή εκτός σχολείου κι όχι μόνο στο μάθημα της Γλώσσας
- να ασκηθούν στην έρευνα, την επιλογή και τον έλεγχο της πληροφορίας, έχοντας ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία
- να οικοδομούν τη γνώση τους μέσα από επεξεργασία πληροφοριών και συσχετίσεις εννοιών (π.χ. με την αξιοποίηση ηλεκτρονικών λεξικών, σφμάτων κειμένων και συμπραστικών πινάκων) εμπλουτίζοντας τα «νοητικά τους σχήματα» και εφαρμόζοντας τις διδακτικές αρχές της συστηματικότητας και της εποπτείας
- να αλληλεπιδράσουν συμμετέχοντας σε ομάδες και να αντιληφθούν ότι η τάξη τους λειτουργεί ως κειμενική κοινότητα και κοινότητα επικοινωνίας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Για την πραγματοποίηση του σεναρίου, ήταν απαραίτητο το ακόλουθο διδακτικό υλικό:

- Με λογισμό και μ' όνειρο (Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ - Στ΄ Δημοτικού), Εκδόσεις Διόφαντος
- Το λεξικό μας (Ορθογραφικό - ερμηνευτικό λεξικό, Δ΄, Ε΄, Στ΄ Δημοτικού) του ΟΑΕΔ
- Φύλλα εργασίας που δημιουργήθηκαν για το παρόν σενάριο και περιλαμβάνονται στο Παράρτημα
- Σώμα Νεοελληνικών Κειμένων (ΣΝΕΚ) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας ως εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html

Εποπτικά μέσα και συμπληρωματικό υλικό διδασκαλίας

- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές στο Εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου και φυλλομετρητής (Internet Explorer) για την περιήγηση στο διαδίκτυο
- Βιντεοπροβολέας για την αρτιότερη επίδειξη της οθόνης του υπολογιστή για μεγάλες ομάδες μαθητών
- Ηλεκτρονικό λεξικό της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα
- Πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένων (Word)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Το θεωρητικό πλαίσιο του σεναρίου αξιοποιεί ιδιαίτερα τις κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες της μάθησης και ειδικότερα τη θεωρία του «κοινωνικού συνεπικοδομισμού», καθώς η μάθηση συσχετίζεται με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον και είναι αποτέλεσμα κοινωνικής αλληλεπίδρασης και συμμετοχής σε ομάδες.

Δραστηριότητες ψυχολογικής και γνωστικής προετοιμασίας

α) Διαμόρφωση συναισθηματικού κλίματος για τους μαθητές

Πριν την έναρξη του μαθήματος κολλάμε στον πίνακα φωτογραφίες με πρόσφυγες και μετανάστες. Ρωτάμε τους μαθητές αν οι φωτογραφίες παραπέμπουν σε κάτι οικείο τους και πού θα αναζητούσαν την ετυμολογία λέξεων. Πλαισιώνουμε με κατάλληλο σχόλιο την πιθανή χρήση ηλεκτρονικού λεξικού και εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας που περιλαμβάνει σώματα κειμένων.

β) Διαμόρφωση κατάλληλης αφόρμησης για το μάθημα

Γίνεται προβολή δίλεπτου αποσπάσματος δελτίου ειδήσεων τηλεοπτικού σταθμού με ρεπορτάζ σχετικά με την είσοδο προσφύγων στη χώρα μας, για να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον των μαθητών. Κατά τη διάρκεια του ρεπορτάζ γίνεται χρήση και των δύο εννοιών (πρόσφυγας-μετανάστης) δίχως να είναι εμφανής η διάκρισή τους. Ρωτάμε τους μαθητές αν οι δύο έννοιες έχουν την ίδια ετυμολογία. Διαπιστώνεται ότι δεν είναι εύκολη η διάκριση.

γ) Ενημέρωση μαθητών για τα επόμενα στάδια, τον σκοπό και τους στόχους του μαθήματος

Γίνεται συνοπτική περιγραφή του σεναρίου και των επιμέρους σταδίων του και οι μαθητές ενημερώνονται για το τι θα είναι ικανοί να γνωρίζουν μετά το πέρας του μαθήματος. Στην προκειμένη περίπτωση θα είναι σε θέση να διακρίνουν τη σημασία των λέξεων πρόσφυγας και μετανάστης και των υποκατηγοριών τους, να τις χρησιμοποιούν σωστά σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και να παράγουν γραπτό και προφορικό λόγο με αυτές, κ.ά.

δ) Διερεύνηση προϋπάρχουσας και προαπαιτούμενης γνώσης

Με τη βοήθεια ερωταποκρίσεων αναφέρουμε παραδείγματα προσωπικοτήτων, ιστορικών προσώπων και απλών ανθρώπων που καλούνται οι μαθητές με βάση τα χαρακτηριστικά που τους δίνονται, να κατατάξουν στην κατηγορία των μεταναστών ή των προσφύγων.

ε) Ανίχνευση αναπαραστάσεων, ιδεών και αντιλήψεων

Η ανίχνευση των γνωστικών δυσκολιών των μαθητών που αφορούν σε ιδέες, αντιλήψεις και αναπαραστάσεις μπορούν να διεξαχθούν με τη χρήση κατάλληλων διδακτικών στρατηγικών όπως είναι οι ερωτοαποκρίσεις. Ενδεικτικά μπορούν να τεθούν τα εξής ερωτήματα:

- Τι έχετε ακούσει ή διαβάσει για τους πρόσφυγες;
- Τι έχετε ακούσει ή διαβάσει για τους μετανάστες;
- Γνωρίζετε κάποιες κατηγορίες προσφύγων;
- Γνωρίζετε κάποιες κατηγορίες μεταναστών;
- Γνωρίζετε κάποιο πρόσφυγα;
- Έχετε κάποιον μετανάστη στην οικογένειά σας;

Δραστηριότητες διδασκαλίας του γνωστικού αντικειμένου

Η φάση αυτή καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του εκπαιδευτικού σεναρίου κι εδώ εισάγονται οι προς απόκτηση γνώσεις και διεξάγονται οι περισσότερες δραστηριότητες πρόσκτησης και οικοδόμησης των νέων εννοιών. Οι προϋπάρχουσες γνώσεις ενισχύονται, ανασκευάζονται οι λανθασμένες αντιλήψεις και οι αρχικές ιδέες των μαθητών, αναδομούνται οι αναπαραστάσεις και δημιουργείται το κατάλληλο πλαίσιο για την εννοιολογική αλλαγή και την οικοδόμηση των νέων γνώσεων. Στο σημείο αυτό εισάγεται το εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας ΣΝΕΚ, το οποίο είναι απαραίτητο για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού σεναρίου. Η προστιθέμενη αξία που παρέχει έναντι των έντυπων και ηλεκτρονικών λεξικών είναι ότι τα Σώματα Κειμένων του ΚΕΓ διασυνδέονται δυναμικά με τα ηλεκτρονικά λεξικά, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα μετάβασης από το ερμηνευμα ενός λήμματος σε αντίστοιχα παραδείγματα χρήσης από τα ΣΚ. Επιπλέον, είναι δυνατή η προβολή σε επίπεδο πρότασης, παραγράφου ή ολόκληρου του άρθρου στο οποίο εμφανίζεται το συγκεκριμένο λήμμα και είναι δυνατός ο εντοπισμός του ακριβούς εντύπου δημοσίευσης και της χρονολογίας. Η μετάβαση, μάλιστα, από τους συμφραστικούς πίνακες (concordances) στο πλήρες κείμενο κι όχι μόνο σε μικρό απόσπασμα αποτελεί την βασική προστιθέμενη αξία του εργαλείου αυτού συγκριτικά και με τα υπόλοιπα σώματα κειμένων. Είναι επομένως φανερό ότι οι δυνατότητες που έχει στη διάθεσή του ο εκπαιδευτικός ή ο μαθητής σε συμβατικό σχολικό περιβάλλον (χωρίς χρήση ΤΠΕ) είναι σαφώς λίγες και δεν επαρκούν για μια πληρέστερη διδακτική προσέγγιση. Στις περισσότερες δραστηριότητες υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές αλλά και ανάμεσα στους μαθητές, όταν εργάζονται σε ομάδες ή ανά ζεύγη. Το υπολογιστικό περιβάλλον υποστηρίζει σε αρκετές δραστηριότητες την διαδικασία αυτή.

1η δραστηριότητα

Σιωπηρή ανάγνωση του αποσπάσματος με τίτλο *Οι πρόσφυγες* από το μυθιστόρημα *Μέσα στις φλόγες* της Διδώς Σωτηρίου που βρίσκεται στο *Με λογισμό και μ' όνειρο (Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄- Στ΄ Δημοτικού) Εκδόσεις Διόφαντος* (σελ. 206-210). Συζήτηση με τους μαθητές γιατί γίνεται στο κείμενο αποκλειστική χρήση της λέξης πρόσφυγας κι όχι μετανάστης. Παροχή στους μαθητές της πληροφορίας ότι το κείμενο αναφέρεται στην Μικρασιατική καταστροφή και στον διωγμό των κατοίκων, οπότε είναι σωστή η χρήση της λέξης *πρόσφυγας*. (Ατομική διδακτική κατάσταση. Δημιουργία γνωστικής σύγκρουσης. Παροχή διδακτικής βοήθειας μέσω προφορικής πληροφορίας.)

2η δραστηριότητα

Οι μαθητές καλούνται να καταγράψουν ένα δικό τους ορισμό για τις έννοιες πρόσφυγας και μετανάστης και κατόπιν προτρέπονται να αναζητήσουν στο *Ορθογραφικό - ερμηνευτικό λεξικό, Δ΄, Ε΄, Στ΄ Δημοτικού του ΟΑΕΔ* τα λήμματα και να συγκρίνουν το σημασιολογικό τμήμα με όσα κατέγραψαν οι ίδιοι. Σύντομα διαπιστώνουν ότι το λήμμα μετανάστης δεν περιλαμβάνεται στο λεξικό και ότι για το λήμμα πρόσφυγας παρέχεται μόνο ένα παράδειγμα, που περιλαμβάνει τη συγκεκριμένη λέξη, για να δείξει τον τρόπο που τη χρησιμοποιούμε στο λόγο.

(παροχή διδακτικής βοήθειας με την παροχή μαθησιακού υλικού)

3η δραστηριότητα

Αναφερόμαστε στην προστιθέμενη αξία του εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας Σωμάτων Νέων Ελληνικών Κειμένων, τις δυνατότητες που προσφέρει και δίνουμε λίγα λεπτά στους μαθητές να πλοηγηθούν στο ΣΝΕΚ (υπάρχει σχετική συντόμηση στην επιφάνεια εργασίας των υπολογιστών που τους κατευθύνει στο εργαλείο) και να εντοπίσουν τις δυνατότητες που προσφέρει το εργαλείο αυτό. Ο εκπαιδευτικός έχει διευκολυντικό ρόλο σε περίπτωση που κάποιοι μαθητές δυσκολεύονται να πλοηγηθούν σε αυτό. Στη συνέχεια προτρέπονται να αναζητήσουν αρχικά τα δύο προς μελέτη λήμματα στο ηλεκτρονικό λεξικό της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Ζητείται να προβούν σε σύγκριση των δύο εναλλακτικών που τους δόθηκαν, δηλαδή, του έντυπου και του ηλεκτρονικού λεξικού και να συγκρίνουν το σημασιολογικό τμήμα των δύο λημμάτων στο ηλεκτρονικό λεξικό με τους ορισμούς που κατέγραψαν οι ίδιοι κατά την προηγούμενη δραστηριότητα. Τα ηλεκτρονικά σώματα κειμένων προσφέρονται κατεξοχήν ως εργαλεία για τη συστηματική διερεύνηση της σημασίας και της συμπεριφοράς των λεξημάτων. Κάνουμε γνωστό στους μαθητές ότι το ηλεκτρονικό λεξικό ΛΚΝ και τα σώματα κειμένων ΣΝΕΚ προσφέρουν μια σημαντική ευκολία. Ότι, δηλαδή, μπορούμε να πληκτρολογήσουμε μόνο τα πρώτα γράμματα των λημμάτων και να βρούμε την λέξη που ψάχνουμε ακόμα κι αν δεν γνωρίζουμε πλήρως την ορθογραφία τους ή δεν τις θυμόμαστε ολόκληρες. Επιπλέον, μπορούμε να εντοπίσουμε ευκολότερα ολόκληρες οικογένειες λέξεων που ανήκουν στο ίδιο σημασιολογικό πεδίο. Αυτό κάνει πιο εύκολη και γρηγορότερη την αναζήτησή μας. (Παροχή διδακτικής βοήθειας με παροχή ηλεκτρονικού λεξικού ως μαθησιακό υλικό. Αναδεικνύονται τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας ΣΝΕΚ σε σχέση με τις παραδοσιακές διδακτικές τεχνικές, δηλαδή το έντυπο λεξικό. Παροχή προφορικής πληροφορίας από τον εκπαιδευτικό.)

4η δραστηριότητα

Ρωτάμε τους μαθητές ποιο λήμμα θα περίμεναν να έχει την μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στα Σώματα Κειμένων του ΣΝΕΚ και ζητάμε να μπουν στην Αναζήτηση στα ΣΚ και να εντοπίσουν την συχνότητα εμφάνισης των δύο λημμάτων και όλων των κλιτών τύπων που προέρχονται από αυτά. Επιπλέον, ζητείται από τους μαθητές να αναφέρουν σε ποιο από τα κύρια μέρη του ΣΝΕΚ (σώμα κειμένων της εφημερίδας «Τα Νέα», σώμα κειμένων της εφημερίδας «Μακεδονία» και σώμα κειμένων των διδακτικών βιβλίων μαθητή και εκπαιδευτικού του Γυμνασίου και Λυκείου) πιστεύουν ότι θα είναι μεγαλύτερη η συχνότητα εμφάνισης του κάθε λήμματος. (Ευνοείται ο πειραματισμός που επιτρέπει στους μαθητές να κάνουν διερευνήσεις και να ανακαλύψουν τη γνώση. Το υπολογιστικό περιβάλλον υποστηρίζει την ανακαλυπτική μάθηση. Αναδεικνύονται τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας ΣΝΕΚ σε σχέση με τις παραδοσιακές διδακτικές τεχνικές, δηλαδή το έντυπο λεξικό.)

5η δραστηριότητα

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες και τους ζητείται να αναζητήσουν το περικείμενο με τη μορφή συμφραστικού πίνακα και με τη μορφή προτάσεων, η μεν Α΄ ομάδα του λήμματος *πρόσφυγας* ή δε Β΄ ομάδα του λήμματος *μετανάστης* και να καταγράψουν ποια κειμενικά είδη εντοπίζουν για το εκάστοτε λήμμα. Στη συνέχεια μεταπηδούν από τις προτάσεις στα αντίστοιχα

αυθεντικά κείμενα από τα οποία έχουν αυτές αντληθεί και αφού καταγράψουν σύντομα σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένων (Word) τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η αναζήτηση λημμάτων σε κείμενα έναντι των μεμονωμένων προτάσεων, ενημερώνουν σχετικά την ολομέλεια της τάξης.

Οι μαθητές αναμένουμε να οδηγηθούν στο συμπέρασμα ότι οι συμφραστικοί πίνακες (concordances) της λέξης-κλειδί (keyword in context) και η αφθονία παραδειγμάτων που παρέχονται στο ΣNEK, αναδεικνύουν την ποικιλότητα που υπάρχει στο πλαίσιο του ίδιου κειμενικού είδους. Το μάθημα της Γλώσσας προσεγγίζεται κοινωνικοπολιτισμικά και κριτικά κι όχι ως ύλη που πρέπει να αφομοιωθεί. Επιχειρείται σύνδεση της γλώσσας με τα κειμενικά είδη που έχουν διδαχθεί ήδη οι μαθητές και δίνεται έμφαση στην ανάγνωση του κόσμου κι όχι της λέξης, όπως εύστοχα ορίζει ο Freire. Οι συμφραστικοί πίνακες δίνουν κατά βάση πληροφορίες για τα περιβάλλοντα εμφάνισης των λέξεων που χρησιμοποιούνται ως κριτήρια αναζήτησης στο επιλεγμένο σώμα κειμένων, καθώς και τη διαφοροποίηση της σημασίας και της χρήσης τους στο πλαίσιο διαφορετικών περιβαλλόντων. Με τον τρόπο αυτό, δίνουν στους μαθητές τη δυνατότητα, αξιοποιώντας αυθεντικά παραδείγματα λόγου, να διερευνήσουν τέτοια ζητήματα και πολλές φορές να ανακαλύψουν λιγότερο προφανείς όψεις της σημασίας και της χρήσης των λέξεων. Μετά την επίλυση της δραστηριότητας, οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι είναι δυνατή η προβολή σε επίπεδο πρότασης, παραγράφου ή ολόκληρου του άρθρου στο οποίο εμφανίζεται το συγκεκριμένο λήμμα και είναι δυνατός ο εντοπισμός του ακριβούς εντύπου δημοσίευσης και της χρονολογίας αυτού. Η μετάβαση, μάλιστα, από τους συμφραστικούς πίνακες (concordances) στο πλήρες κείμενο κι όχι μόνο σε μικρό απόσπασμα αποτελεί την προστιθέμενη αξία του εργαλείου αυτού συγκριτικά με τα υπόλοιπα σώματα κειμένων. Επιπλέον, οι μαθητές καλούνται να καταγράψουν διαφορετικές σημασίες των λημμάτων μέσα από τα σώματα κειμένων, ώστε να αναδειχθεί η πολυσημία τους ανάλογα με τα συμφραζόμενα και τα κειμενικά είδη στα οποία εμφανίζονται.

Είναι εμφανές, ότι η αξιοποίηση των Ηλεκτρονικών Σωμάτων Κειμένων στη σχολική τάξη διευρύνει τη γλωσσική εμπειρία των μαθητών, στοιχείο αναγκαίο για την κατάκτηση του σημασιακού εύρους των λέξεων και την κατανόηση των περιστάσεων κατάλληλης χρήσης τους. (Αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών. Ευνοείται ο πειραματισμός που επιτρέπει στους μαθητές να κάνουν διερευνήσεις και να ανακαλύψουν τη γνώση. Το υπολογιστικό περιβάλλον υποστηρίζει την ανακαλυπτική μάθηση. Αναδεικνύονται τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας ΣNEK σε σχέση με τις παραδοσιακές διδακτικές τεχνικές, δηλαδή το έντυπο λεξικό.)

6η δραστηριότητα

Στη συνέχεια οι μαθητές εργάζονται ανά ζεύγη. Τους δίνονται δύο διαφορετικά κείμενα από το ΣNEK που αναφέρονται στην προσφυγιά και τους ζητείται αφού διαβάσουν τα κείμενα προσεχτικά, να εντοπίσουν και να καταγράψουν τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσά τους ως προς τη γλώσσα που χρησιμοποιείται, την έκτασή τους, την περίσταση, το κοινό στο οποίο αναφέρονται κ.ά. και να τις ανακοινώσουν στην τάξη. (Αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών. Το υπολογιστικό περιβάλλον υποστηρίζει την ανακαλυπτική μάθηση.)

7η δραστηριότητα

Οι μαθητές στην τελευταία δραστηριότητα καλούνται να εργαστούν σε ζεύγη και αξιοποιώντας το υλικό που μελέτησαν και τις σημειώσεις που κράτησαν, να γράψουν σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένων (Word) ένα σύντομο άρθρο στο οποίο να αναφέρονται στο φαινόμενο της μετανάστευσης ή της προσφυγιάς στην σύγχρονη κοινωνία. Ζητείται παράλληλα να αξιοποιήσουν όποια κείμενα επιθυμούν από το ΣNEK ως κείμενα αναφοράς, προκειμένου να γράψουν το δικό τους άρθρο. Ο εκπαιδευτικός περιφέρεται στην τάξη και ο ρόλος του είναι υποστηρικτικός. Το «υπερκείμενο» αυτό θα παρουσιαστεί στην τάξη και θα αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του σχολείου ή στην εφημερίδα της τάξης με σκοπό την ενημέρωση των συμμαθητών τους για το θέμα. (Αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών)

Το μάθημα της Γλώσσας αντιμετωπίζεται πλέον όχι μόνο γλωσσικά αλλά κυρίως «κοινωνιοκεντρικά», καθώς επιδιώκεται να εξοικειωθούν οι μαθητές με νέες κειμενικές δομές. Οι μαθητές εξασκούνται στην παραγωγή λόγου σε ποικίλες περιστάσεις επικοινωνίας, αξιοποιώντας αυθεντικά κείμενα και διευρύνοντας την γλωσσική – επικοινωνιακή τους επάρκεια. Η γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών συσχετίζεται με την ανάγκη τους για επικοινωνία μέσα από ποικίλα κείμενα και διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας. Είναι φανερό, τέλος, ότι το διαδίκτυο και οι Νέες

Τεχνολογίες δημιουργούν μια νέα κειμενική πραγματικότητα που οφείλουμε να συμπεριλάβουμε στη γλωσσική διδασκαλία.

Δραστηριότητες εμπέδωσης του γνωστικού αντικειμένου

Οι δραστηριότητες αυτές αφορούν σε γνώσεις που πρέπει να εμπεδωθούν και σε αυτές εμπλέκεται το εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας ΣΝΕΚ. Οι μαθητές συμπληρώνουν το δεύτερο φύλλο εργασίας με τις δραστηριότητες εμπέδωσης που περιλαμβάνει μία δραστηριότητα Σωστού-Λάθους και μία δεύτερη δραστηριότητα εμπέδωσης του γνωστικού αντικειμένου, γλωσσικής εξάσκησης των μαθητών αλλά και ελέγχου εξοικείωσης με το εργαλείο γλωσσικής τεχνολογίας. Οι μαθητές εντοπίζουν αυτόνομα την θεματική ενότητα *Αθλητισμός* και το κειμενικό είδος *Αθλητική είδηση* και αφού διαβάσουν τα σχετικά κείμενα από το ΣΝΕΚ, απαντούν γραπτά, πώς συνδέεται ο αθλητισμός με τους πρόσφυγες στην Ελλάδα.

Δραστηριότητες αξιολόγησης

Η διαμορφωτική αξιολόγηση αφορά στη μαθησιακή πορεία των μαθητών και εμπεριέχει συγκεκριμένες δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες αυτές αποτελούν εγγενές τμήμα του σεναρίου και χρησιμοποιούνται ώστε να εκτιμήσουμε την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων που προηγήθηκαν. Πρόκειται συχνά για δραστηριότητες που προσφέρουν εκ νέου την ευκαιρία σε μαθητές να προσεγγίσουν ζητήματα στα οποία ενδέχεται να έχουν ακόμα γνωστικές ανάγκες. Οι δραστηριότητες αξιολόγησης του εκπαιδευτικού σεναρίου περιλαμβάνουν ετεροαξιολόγηση με ανταλλαγή των μαθητικών κειμένων της 7^{ης} δραστηριότητας (φύλλο εργασίας Α) μεταξύ των μελών των ομάδων και τον σχολιασμό τους με τεχνολογικά εργαλεία, καθώς και διόρθωση ή/και συμπλήρωσή τους. Επιπλέον, περιλαμβάνουν και μία άσκηση αυτοαξιολόγησης, ώστε να διερευνηθεί η κατανόηση των υπό μελέτη εννοιών από τους μαθητές. Στις δραστηριότητες αυτές υπάρχει ενσωμάτωση του εργαλείου γλωσσικής τεχνολογίας και δεν αξιολογείται μόνο το γλωσσικό αντικείμενο αλλά και ο βαθμός εξοικείωσης των μαθητών με το εργαλείο. Έτσι, συμπληρώνεται από τους μαθητές το φύλλο δραστηριοτήτων αξιολόγησης Γ.

Μεταγνωστικές Δραστηριότητες

Οι μεταγνωστικές δραστηριότητες επιλέχθηκε να λάβουν χώρα εντός και εκτός τάξης.

- α) Σύνοψη του μαθήματος με δημιουργία εννοιολογικού χάρτη από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές.
- β) Παρότρυνση των μαθητών να εντοπίσουν στο σπίτι τους κι άλλες έννοιες του σχολικού εγχειριδίου της Γλώσσας με δυσδιάκριτη ετυμολογία, να ακολουθήσουν τα παραπάνω βήματα του εκπαιδευτικού σεναρίου και να καταλήξουν σε συμπεράσματα σχετικά με την ετυμολογία τους, την συχνότητα εμφάνισής τους, τα κειμενικά είδη και τις περιστάσεις επικοινωνίας στις οποίες εντοπίζονται.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Η τελική αξιολόγηση του διδακτικού σεναρίου που σχετίζεται με την επίτευξη των στόχων του, τη διαδικασία υλοποίησής του, την αποτελεσματική χρήση των χρησιμοποιούμενων εργαλείων, κλπ. πραγματοποιήθηκε με την ολοκλήρωση του σεναρίου. Το διδακτικό σενάριο εφαρμόστηκε σε ΣΤ΄ τάξη Δημοτικού Σχολείου της Πάτρας στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας και διήρκεσε 6 διδακτικές ώρες. Συμμετείχαν 12 μαθητές και μαθήτριες που είχαν μόνο βασικές προϋπάρχουσες γνώσεις από ανάλογο σώμα κειμένων για την ελληνική γλώσσα. Χρησιμοποιήθηκαν συνοδευτικά 3 φύλλα εργασίας και η διδασκαλία έγινε στο εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου. Η εξοικείωση των μαθητών με το εργαλείο ήταν άμεση και δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερες δυσκολίες κατά την ενασχόλησή τους με αυτό. Έγινε ανίχνευση των πρότερων γνώσεων των μαθητών, καθώς και των ιδεών, των αντιλήψεων και των αναπαραστάσεών τους κυρίως με τη βοήθεια ερωταποκρίσεων. Η αρχική παρανόηση των μαθητών σχετικά με την σημασία των εννοιών πρόσφυγας και μετανάστης, αντιμετωπίστηκε κατά τη διάρκεια του σεναρίου. Ο βαθμός δυσκολίας ορισμένων δραστηριοτήτων ήταν ελαφρώς πιο υψηλός από αυτόν που θα έπρεπε για μαθητές ΣΤ΄ τάξης. Σε μία μελλοντική εφαρμογή του σεναρίου σε άλλη ΣΤ΄ τάξη, θα μπορούσε να μειωθεί ο αριθμός των δραστηριοτήτων ή να αυξηθεί ο αριθμός των διδακτικών ωρών, γιατί διαπιστώθηκαν μικρά χρονικά εμπόδια. Η συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα ήταν διαρκώς ενεργή και το ενδιαφέρον τους ήταν

εντυπωσιακό. Φάνηκε ότι το ΣΝΕΚ τους εντυπωσίασε και περιηγήθηκαν σε αυτό με ανακαλυπτική διάθεση. Οι στόχοι του σεναρίου επιτεύχθηκαν και αυτό φάνηκε τόσο κατά τη διάρκεια εφαρμογής του σεναρίου, όσο και από τις δραστηριότητες αξιολόγησης και την αυτοαξιολόγηση των ίδιων των μαθητών. Τα τελικά κείμενα που παράχθηκαν ήταν πολύ ικανοποιητικά.

Σε κάθε περίπτωση θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο ένα σώμα κειμένων των βιβλίων του Δημοτικού Σχολείου ή η παραγωγή από τους ίδιους τους μαθητές ενός σώματος κειμένων, ενδεχομένως σε μεγαλύτερη σχολική βαθμίδα. Αυτό είναι μία αδυναμία του ΣΝΕΚ, αλλά δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή εναλλακτική λύση, ένα εργαλείο, δηλαδή, με σώματα κειμένων αποκλειστικά για μαθητές Δημοτικού Σχολείου.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Βλαχογιάννη, Αιμ. (2006). *Διδακτικές προσεγγίσεις στα φιλολογικά μαθήματα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Γιάγκου, Μ. (2009). *Σώματα κειμένων και γλωσσική εκπαίδευση* (Διδακτορική διατριβή). Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 19 Νοεμβρίου 2022 από τη διεύθυνση <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/24615#page/1/mode/2up>

Γιάγκου, Μ. (2010). Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας: επισκόπηση της βιβλιογραφίας και των υπάρχοντων σωμάτων κειμένων, *i-Teacher, 1*, 55-65. Ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2022 από τη διεύθυνση http://i-teacher.gr/files/1o_teyxos_i_teacher_9_2010.pdf

Γούτσος, Δ. (2003). Σώμα Ελληνικών Κειμένων: σχεδιασμός και υλοποίηση. Στα Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας Σεπτέμβριος 2003, Ανακτήθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2022 από τη διεύθυνση <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/ebook/a/goutsos.pdf>

Γρηγοριάδου, Μ. και συνεργάτες. (2009). *Διδακτικές Προσεγγίσεις και Εργαλεία για τη διδασκαλία της Πληροφορικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.

Κατσίκη-Γκιβάλου, Α., Καλογήρου, Τ., Παπαδάτος, Γ., Πρωτονοταρίου, Σ. & Πυλαρινός Θ. (2013). *Με λογισμό και μ' όνειρο - Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' & ΣΤ' Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων Διόφαντος.

Καυάλης, Γ., Πασχάλης, Α., Τσιάλος, Σ. & Γουλής, Δ. (2013). *Ορθογραφικό – ερμηνευτικό λεξικό. Δ', Ε', Στ' Δημοτικού. Το λεξικό μας*. Αθήνα: ΟΑΕΔ.

Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών.

Κουτσογιάννης, Δ. (2007). Διδακτική αξιοποίηση των λεξικών και σωμάτων κειμένων: θεωρητικό πλαίσιο. Ανακτήθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2022 από τη διεύθυνση http://www.greeklanguage.gr/greekLang/modern_greek/education/cbt/utilization/theory.html

Κυρατζοπούλου, Στ.-Μ. (2019). *Κοινωνικές αναπαραστάσεις μαθητών ελληνικών Λυκείων για τους μετανάστες*. (Μεταπτυχιακή Εργασία). Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.

Τσολακίδης, Σ. (2012). Ηλεκτρονικά λεξικά, σώματα κειμένων και διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στη Δημοτική Εκπαίδευση, *i-Teacher, 1*, 75-89, Ανακτήθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 2022 από τη διεύθυνση

https://www.researchgate.net/publication/329360521_Elektronika_lexika_somata_keimenon_kai_didaskalia_tes_neoellenikes_glossas_ste_Demotike_Ekpaideuse

Χαλισιάνη, Ι. (2010). Εκδοχές αξιοποίησης των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων της νέας ελληνικής στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας. Στο Ντίνας Κ., Χατζηπαναγιωτίδη Α., Βακάλη Α., Κωτόπουλος Τ., Στάμου Α. (επιμ.). *Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου "Η Διδασκαλία της Ελληνικής ως Πρώτης/Μητρικής, Δεύτερης/Ξένης Γλώσσας"*, Σεπτέμβριος 2009, Ανακτήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2022 από τη διεύθυνση

<http://linguistics.nured.uowm.gr/Nimfeo2009/praktika/files/down/poster/xalisiani.pdf>